

Anadolu Ağızlarında Sınırlama Gösteren Yapılar

Faruk Yıldırım
(Adana)

Giriş

Türkçede zaman ve mekânda sınırlama (limitativus), Orhon Türkçesinden başlayarak, yönelme durumu eki almış adlardan veya zarf-fiillerden sonra bir edat (*tegi, değin, kadar vb.*) getirilerek yapılır. Aynı görev için, tek başlarına zarf-fiiller de kullanılmıştır. Bu çalışmada, Anadolu ağızlarında sınırlama gösteren edat grupları ve sınırlama ekleri ile zarf-fiilli yapılar ele alınmış, bunlardan Standart Türkiye Türkçesinde kullanılmayan bazılarının tarihi devirler ve çağdaş Türk yazı dillerindeki durumlarına değinilmiştir. Türkiye Türkçesinin ağız atlasına katkı sağlama amacıyla, söz konusu yapıların ağızlardaki yayılma alanları haritalarla gösterilmiştir. Elde edilen ağız haritaları, yerleşme coğrafyası ve etnik yapı bağlamında yorumlanarak sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sınırlama

Eski Türkçede sınırlama görevini, yönelmeli adlardan sonra gelen *teg* ve *tegi* edatları üstlenmiş durumdadır¹. Karahanlı döneminde *tegi* yanında *tegü* ve *tegin*'e de rastlanır. Harezmi Türkçesinde *tegi*'nin e'sinde daralmayla *tégi* biçimine giren edat, Çağataycada kapalı ünlülü olarak ve kimi zaman genişlemiş şekilleriyle karşımıza çıkar: *tégi, değinçe, değünçe, tegin*. Kıpçak Türkçesinde *teg, degin/değinçe, tegi, deyin, diyin, dakınça*; Eski Anadolu Türkçesinde ise *dek, dağ, degi, degin* şekilleri görülür. Osmanlı Türkçesinde, Eski Anadolu Türkçesindeki şekillerden *degi* dışındakiler kullanılmış,² Türkiye Türkçesine ise *dek* ve *değin*

¹ Moyun Çor ve Ongin yazıtlarında *teg*, Orhon yazıtlarıyla Uygur metinlerinde ise *tegi* edatı yönelmeli adlardan sonra gelerek sınırlanma bildirir (Öner, 2003: 151; Li, 2004: 470-475).

² Osmanlı Türkçesinde *değlü/değli* edatının da yönelmeli adlardan sonra gelerek sınırlama bildirdiğine dair örnekler vardır: “*Eger suyu bulmak umarsa waqtun âhırine değli te'hîr eyleye*” (Li, 2004: 487). Ancak bu kullanım Türkiye Türkçesi için söz konusu değildir.

edatları ulaşabilmiştir. Gagauz Türkçesinde ekleşmiş olarak $\{+dAk\}$, $\{+dAn\}$; Azeri Türkçesinde yine ekleşmiş olarak $\{+däk\}$, $\{+dän\}$; Horasan Türkçesinde yalnız $\{+dän\}$ olarak karşımıza çıkan söz konusu çekim edatı, Kazakçada *deyin*, Nogaycada *deyim*, Kırgızcada *deyin* şeklinde kullanılmaktadır (bkz. Li, 2004: 470-475).

Harezm ve Kıpçak metinlerde yalnız yalın adlara getirilerek karşılaştırma görevinde kullanılan Arapça *kadar* edatı, Eski Anadolu Türkçesinden başlayarak Batı Oğuzcasında yönelme durumundaki adlara da gelmeye başlamıştır. Bu yapı Osmanlı Türkçesinde yaygınlaşmış, Standart Türkiye Türkçesinde ise aynı görevdeki $\{+A\ dek\}$ ve $\{+A\ değin\}$ yapılarına göre daha sık kullanılır olmuştur. Anadolu ağızlarında da, bu duruma paralel olarak $\{+A\ kadar\}$ lehine bir yaygınlıktan söz etmek mümkündür. Yönelme durumundaki adların üzerine gelen ve sınırlama bildiren *kadar* edatı bugün Türkiye Türkçesinden başka, Gagauz Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Türkmence, Yeni Uygurca, Özbekçe, Kırımçakça, Kırım Karaycası, Kumukça, Karaçay-Balkarca, Karakalpakça, Nogayca, Tatarca, Kırım Tatarcası, Başkırtça ve Kırgızca'da da kullanılmaktadır (Öner, 2003: 149; Li, 2004: 252-259).

Standart Türkiye Türkçesinde sınırlama, her zaman yönelme durumundaki adlardan sonra *kadar* veya daha seyrek olarak *dek/değin* edatları getirilerek yapılır: *eve kadar*, *akşama kadar*, *sabaha dek*, *geceye değin* vb. Anadolu ağızlarında ise, bu yapılar yaygın olarak kullanılmakla birlikte, yönelme durumundaki adlarla birleşen başka edatlar ve edat benzeri eklerle de karşılaşılmaktadır. Şimdi bunları görelim:

$\{+(y)AcA\}$, $\{+(y)AçA\}$

Ettuhfet-üz- Zekiyye fil-Lûgat-it-Türkiyye'de Arapça “kadar” edatının karşılığı olarak “ca” ve “şaklı” kelimeleri verilmiş ve ikinci kelimenin “tağdır = miktar” anlamında olduğu ilave edilmiştir (Atalay, 1945: 57). Aynı eserde “*Yer ismi belgesi, fiile üstün ile harekelendikten sonra cak, cek getirilmesidir.*” kaydı yer almaktadır (Atalay, 1945: 126).

Bergamalı Kadri, Müyessiretü'l-Ulûm'da (1530) “*Dek harfidür ki intihâ'-i gâyet için gelür; gitdüm eve dek gibi. Degin de bu ma'nâyadur; gitdüm eve degin gibi; ammâ vakt olur ki eve varınca gitdüm dirler, zâhir bu kelâmdan da murâd intihâ'-i gâ yetdür; gâ lib tahkîk budur ki nûn, cîm, dek ma'nâsınadur.*” (Karabacak, 2002: 53/ [131: 6-10]) dedikten sonra “*çağ harfidür ki intihâ'-i gâyet ma'nâsın ifâde eyler. Lâkin dek ile çağın farkı budur ki çağ en nihâyetine dirler; dek böyle olmak lâzım*

degül.” (Karabacak, 2002: 55/ [140: 3-4]) açıklamasını yaparak “dek” ile “çağ”ın görev benzerliğine dikkat çeker.

Jean Deny, *kadar, dek, deyin* ve *cek*’i “Sınırlayışlı İlgiçler” bahsinde ele alır ve “kadar”ı en çok kullanılan sınırlayıcı edat olarak gösterir. *Kadar* yerine bazen edebî dilde eskicil bir edat, konuşma dilinde de taşralık bir edat olarak *dek* ve *değinin* kullanıldığını söyledikten sonra, Anadolu’da sınırlayışlı edat olarak eski kıyaslama edatı *cek/cağ/çağ*’ın da kullanıldığını belirtir (Deny, 1941: 586 vd.). Deny *cek/cağ/çağ* edatının etimolojisi için, okuyucuyu, kendi eserindeki § 917 ve § 918’e gönderir. Sözkonusu bölümlerde ise “-*ce lahikası umumiyetle miktar, zaman miktarı, zaman, devir mânaları veren çağ kelimesinden gelir.*” dedikten sonra bu ek ile -cık/-cik küçültme ekini ve kuvvetlendirme görevi yapan çağ kelimesini **çañ* köküne bağlar. Bu etimolojinin daha önce O. Böhtlingk tarafından verildiğini de kaydeder (Deny, 1941: 606 vd.).

Zeynep Korkmaz, söz konusu etimolojiyi, “Deny’nin bu izahı, hem fonetik bakımdan hem de ekin ifade ettiği anlam bakımından mümkün değildir.” sözleriyle eleştirir (Korkmaz, 1995b [1960]: 13). Zeynep Korkmaz’a göre, eşitlik hâli ekinin; eşitlik, mukayese (nispet) ve sınırlama görevi vardır; mekânda yön ve sınırlama görevi yapan ve yönelme ekinen sonra gelen +ça eki de, eşitlik hâli ekidir (Korkmaz 1995 [1960]: 14 vd.). Korkmaz, ekin sınırlama görevinin Köktürk, Karahanlı ve Harezmi Türkçelerinde işlek olmadığını, yazıtlarda ancak “*ben Bilge Tonyukuk altun yışğaça keltimiz* (EY. 112B, 37)” cümlesindeki gibi bir iki örnek bulunabildiğini söylemiştir³ (Korkmaz, 1995b [1960]: 29).

Ahmet Buran, +A+ça şekline Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri adlı kitabının iki yerinde değinmiştir: Yönelme hâlinin fonksiyonlarını anlatırken ekin edatlarla kullanılışı bahsinde ça/şa başlığında şöyle der: “*Buradaki ÇA (şa)’nın fonksiyonu örneklerde de görüldüğü gibi, ‘kadar’ edatıyla aynıdır. Bir sınırlama fonksiyonu var.* Z. Korkmaz

³ Zeynep Korkmaz, Hüseyin Namık Orkun’un *b^en bilge toyⁿk^uk^u altun yış^g şa k^eltⁱmⁱz* (Orkun, 1936: 112- 37) şeklinde okuyup, çevirisini “Ben Bilge Tonyukuk Altun ormanını aşarak geldik” şeklinde yaptığı cümleyi, çalışmasına “ben Bilge Tonyukuk altun yışğaça keltimiz” şeklinde aktarmış ve burada +ça ekinin kullanıldığını söylemiştir (Korkmaz, 1995b [1960]: 29). Bu bilgi *Gramer Terimleri Sözlüğü*’nde de tekrar edilmiştir (Korkmaz, 1992: 134). Aynı cümle Talat Tekin’de “*b(ä)n bilgä tunyukuk : (a)ltun yış(i)g (a)şa k(ä)lt(i)m(i)z*” (Tekin, 1994: 17-37); Muharrem Ergin’de ise “*ben bilge Tonyukuk: Altun yışığ aşā keltimiz*” şeklindedir.

bu edatın ekleşmiş şekillerini ‘eşitlik hâli’ içinde ele alıp, eşitlik ekinin ‘sınırlama’ (limitativus) fonksiyonunu bununla tespit etmektedir. Ancak, Anadolu ağızlarında, görüldüğü gibi, ‘ça’, kadar edatı ile eş fonksiyona sahiptir ve ekleşmiş edat durumundadır.” (Buran, 1996: 171). Buran, eşitlik hâlinin fonksiyonlarını anlatırken Sınırlama (Limitativus) Vazifesi başlığı altında ise, şunları söyler: “+ÇA ekinin sınırlama fonksiyonu Anadolu Ağızlarında da görülmektedir. Özellikle dative eki almış zamanla ilgili bazı kelimelere eklenerek ‘kadar’ son çekim edatı fonksiyonunda kullanılır.” (Buran, 1996: 282-283). Buran, bu bölüme koyduğu dipnotta da “*Bu şekiller Zeynep Korkmaz tarafından eşitlik hâli olarak değerlendirilmektedir. Buradaki +ÇA’nın fonksiyonu kadar edatına eşittir. Bunu bir edat olarak kabul etmek de mümkündür.*” demektedir⁴ (Buran, 1996: 283).

Yong-Söng Li, -çe için, “*Eşitlik durumu ekiyle aynı biçimde olan ve verme durumundaki sözcüklerden sonra getirilerek bir işin, bir durumun sona erdiği noktayı veya zamanı gösteren bu sontaki, Çağataycada -ça/-çe ‘-e kadar’ biçimiyle tesbit edilmiştir.*” dedikten sonra söz konusu biçimin Güney Oğuzcası, Horasan Türkçesi, Türkmence, Yeni Uygurca, Özbekçe, Kırım Tatarcası, Karakalpakça, Tatarca ve Başkurtçada kullanıldığını göstermiş ve “*bu sontaki ekleşmiş olup özellikle Çağatay veya Kıpçak grubundaki dil ve lehçelerde kullanılmaktadır.*” yargısına varmıştır (Li, 2004: 203-204). Türkmen Türkçesinde {+AçA} eki, Türkiye Türkçesinin ağızlarıyla aynı görevde kullanılır (Biray, 1999: 245/246). Yeni Uygur Türkçesindeki sınırlama hâli eki {+GIçä} (Ersoy, 2007a: 378), Özbek Türkçesindeki sınırlama hâli ekleri {+gäçä} ve {+GAçä} (Öztürk, 2005: 36); Kırım Tatar Türkçesindeki sınırlama hâli eki {+GAçA} (Yüksel, 2007: 846), Karakalpak Türkçesindeki sınırlama hâli eki {+gAşA} (Uygur, 2007: 571) ve Tatar Türkçesindeki +e kadar fonksiyonlu {+gAçA} eki de (Öner, 1998: 137-138) yönelme ekinden sonra +çA/+cA/+şA getirilerek yapılmış olmalıdır.

Yukarıdaki bilgi ve açıklamalardan da anlaşılabacağı üzere, {+(y)AçA} / {+(y)AcA}’nın etimolojisi konusunda araştırmacıların hemfikir oldukları kısım yönelme durumu ekidir. +cA/+çA kısmı için edat ve eşitlik eki olduğu yolunda iki farklı görüş mevcuttur. Biz bu konuda yeni bir görüş ileri sürecekte durumda değiliz. Sınırlama görevinin ne zamandan beri

⁴ Her iki bölümdeki örnekler aynıdır, “ÇA” ögesi birinci bölümde bitişik, ikinci bölümde ayrı yazılmıştır.

yönelmeli adların üzerine +çA unsurunun getirilerek yapıldığı konusunda da farklı görüşlerin bulunduğu görülmektedir. Bize göre, Klasik Uygurcayla yazıldığı belirtilen, ancak yazılış tarihi tam olarak tespit edilemeyen Oğuz Destanındaki şu cümle +(y)AçA'nın ilk örneği olabilir: *ya deg ok-lar-nı kök-ke-çe adung* (Bang ve Rahmeti, 1936: 30/345-346).

Etimolojisi ve ilk kullanılış tarihi ne olursa olsun {(y)AçA} / {(y)AcA}, bugün birçok Türk yazı dilinin yanı sıra Anadolu ağızlarında da karşımıza çıkmaktadır. Ağızlarda yaygın olarak, *sabah*, *akşam*, *şimdi*, *o zaman*, *o vakit*, *öğle(n)*, *gece yarısı*, *yedi yaş* gibi zaman bildiren yapıların üzerine; bazen *ev*, *köy*, *dip*, *nere* gibi yer ile ilgili sözlerden sonra, nadiren de *baş*, *kulak*, *diz* gibi vücut parçalarını karşılayan kelimelerden sonra gelir. Bazı bölgelerde yalnızca {(y)AcA}, bazı-larında ise yalnız {(y)AçA} şekli kullanılırken; bazı bölgelerde bu iki şeklin karışık olarak kullanıldığı görülmektedir. Ekin Anadolu ağızlarındaki dağılımı 1 numaralı haritada gösterilmiştir. Haritada, ekin kullanıldığı yerlerin yanı sıra, tercih edilen şekiller de işaretlenmiştir. Ağızlardaki dağılım çalışmanın sonuç kısmında yorumlanacaktır.

Örnekler:

gece sabahaca gezmiş. (Kandemir, 2006: 141/45) Manyas-Balıkesir.

armit toplarımış çocuklar akşamaca (Kandemir, 2006: 141/45) Manyas-Balıkesir.

āşamaça güvëniñ maşında ēleniller (İleri, 1993: 445/203) Alpu-Eskişehir.

sarı cizme dizece/ gak gidelim bizece/ sarılalım yatalım/ zaḥmarıdan gūzece (İleri, 1993: 506/53-56) Alpu- Eskişehir.

ıssı yoḥ ḡarı ḡız sabaca souK alıya. (Göker, 1996: 144/16) Sultandaḡı-Afyon.

aḥşamaca yatardıḡ (Kaya, 2004: 69) Bâlâ-Ankara.

o yannaça ḡavaḡ çoudu (Balyemez, 2004: 72) Evren- Ankara.

Sabāca galdıktan sōna, dōru pātşān gonāna çıkıyor (Caferoḡlu, 1967: 35) Kulu-Konya.

Baḡdadın yüzünde gara fārācā/utanmassan giy git Baḡdat evācā (Caferoḡlu, 1967: 35) Cihanbeyli-Konya.

āşamaça çalışır malışırdım (Balyemez, 2004: 72) Evren- Ankara.

O zamanaca kēn guççüg gardēşleri dēvin boynundan ḡılıcile kellesini gopartmış. (Caferoḡlu, 1948: 108) Kırşehir.

ḡulānaca öte beri yūḡledik, geldik. (Günşen, 2000: 313/325) Boztepe-Kırşehir.

orda zabāca çamırın üsdünde yatar (Günşen, 2000: 302/42) Boztepe-Kırşehir.

O yumah neriyece giderse, onu ifridiñ eline vëreceğ, ğacacah biliyon nu? (Günşen, 2000: 351/108) Çiçekdağı- Kırşehir.

yiince zabahaca oray işde berbat idiyor (Korkmaz 1977: 203) Hacıbektaş-Nevşehir.

āşamaca bi iş tāşiyeti ğ aşı gopa nōlacağ (Korkmaz 1977: 198/5) Gülşehir-Nevşehir.

çalışiñ ayşamaca (Korkmaz 1977: 183/23) Avanos- Nevşehir.

āşamaca dīnedecām mi masal vërip de burda (Korkmaz 1977: 216/57) Kozaklı- Nevşehir.

āzınaca böyle dolardı (Abaz, 2004: 133/163) İskilip- Çorum.

O zamanaca goca aşdı gapıyı (Caferoğlu, 1948: 154) Yozgat.

Nerde bir gozel gorsem/ Āşamaca ordayım (Caferoğlu, 1948: 172) Yozgat.

o zamanaca almış gavını ateşe atmış (Kılıçer, 1998: 127) Şefaatli-Yozgat.

ip doğurlardı āşamaca (Kılıçer, 1998: 208) Boğazlıyan- Yozgat.

zabahaca elmalardan kağ yarardığ (İlaslan, 2006:98/5) Çandır-Yozgat.

ağşamaça geziyoñ (Ümüt, 2006:108/8) Sorgun-Yozgat.

bi mahluğ ğor ħmam diyemez, allaiñ yılanınaca ğorürse ğ açar (Pekacar, 2003: 177) Suluova-Amasya.

Zordur tabi. zabaaca at timarı (Pekacar, 2003: 177) Suluova-Amasya.

baharaca duru ğarıñ altında (Guvci, 2004: 103/89) İncesu- Kayseri.

iniñ oruyacā ğaçTım (Elgün, 1993: 182/1) Akkışla-Kayseri.

somruk şekerı saba_cā āzımda. (Kılıç, 1991: 239/22-23) Sarız-Kayseri.

Sabahaça yatamıyom (Özdemir, 2002: 117/1) Sarız-Kayseri.

ğuyrūn_āce çıtır çıtır yidi. (Bayraktar, 2000, 148/5) Kayseri.

ordan oruya ğadın zabāca baırmış (Yıldırım, 1999: 488/10) Yüreğir-Adana.

o vahıtaca Cuma fendi, ğara murad, çelen hössüyün salma babam biz de varyoğ deyollar (Kılıç, 1991: 170/98-100) Tufanbeyli-Adana.

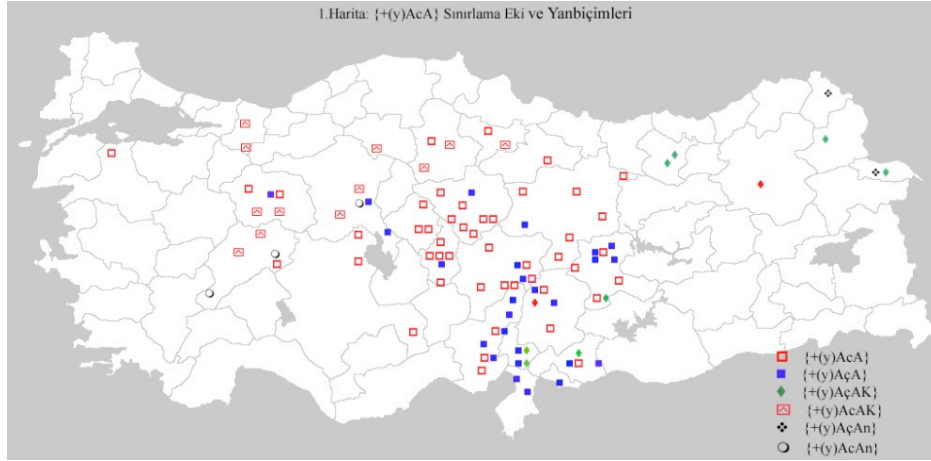
bodan adanıyaça gedişim, ilk gedişim yeyan geTTik. (Cengiz, 1998: 119) Saimbeyli Adana.

o zamanaca biraħıvërmışler (Yıldırım, 1999: 573/45) Yüreğir-Adana.

yëdi yaşınaça yëdi ğurban eyledi, ğardaşım (Yıldırım, 1999: 685/4-5) Düziçi-Osmaniye.

şindiyece bir acı görmedim (Yıldırım, 1999: 740/21-22) Osmaniye.

- şindi öylenece yatıyor. (Yazıcı, 2006: 320) Dört Yol-Hatay.
- buradan uluğışlaya yayan getmişler (Yazıcı, 2006: 77) Dört Yol-Hatay.
- istimladi bura ta otaceden payas yazısına (Yazıcı, 2006: 273) Dört Yol-Hatay.
- şindiece inek görmedim (Haşimi, 2001: 109) Hassa- Hatay.
- O zaman ahlına düşdü, (Caferoğlu, 1944: 80) Yıldızeli- Sivas.
- ahşam koseler t'arlada ot'uruyor. (Räsänen, 1933: 116) Şarkışla-Sivas.
- Şimdiye çaldını çarpdını afetti, (Caferoğlu, 1944: 80) Yıldızeli-Sivas.
- o zaman vardı oriya (Paçacıoğlu, 1987: 152) Sivas.
- āşam ev isini yaparın (Taş, 2006: 117/1) Şarkışla- Sivas.
- gece yarısına uyuyor, gece yarısı oluşun uyanıyor (Räsänen, 1933: 51-52) Şarkışla- Sivas.
- He mi o ğ oca tarlalar akşam biçerdük (Demir-Şen, 2006: 239) Gölova-Sivas.
- Gaynanam ırahmedlig sabaha:ca darar ıdı. A:şama:ca a:rır devlikiün bazara götürürdü ibli:ni. (Kılıç 2001: 71/107-108) Kahramanmaraş
- Üç sefer yuru:m, onnan so:na bö:le üsdünden bi gariş yuhariye su goyarım. (Kılıç 2001: 72/53) Kahramanmaraş.
- Eve (veya evecek) gittik. (Aksoy, 1945a: 147) Gaziantep.
- Köyde kellesine yüzdürüller. Bir davar kesildi; bunun kellesini de yüzdürüller (Gül, 1999: 115/38-39) Nizip-Gaziantep.
- Sabaha doğmadı (Gül, 1999: 199/4) Gaziantep.
- Öylene, [...] otururdu, gelen yanına gelirdi. Öylenden sòna... (Gül, 1999: 118/46-47) Nizip-Gaziantep.
- buradan ora yiyecemizi filan onun içine doldurmuşdu (Gül, 1993: 12/20) Kilis.
- Sabâ o toprağın içinde yatırlardı. (Gülseren 2000: (291/57-12) Arguvan- Malatya.
- Köye yeridik (Gülseren 2000: 283/51-4) Hekimhan- Malatya.
- Gızın işte şu baştan dut dibe asbabını alırlar (Gülseren 2000: 272/2) Yazıhan- Malatya.
- Öyleye malımızı yemliydik. (Gülseren 2000: (285/54-4/5)) Hekimhan- Malatya.

{+(y)AcAk}; {+(y)AçAk}

Jean Deny'e göre, bu yapı yönelme durumu eki ile "eski kıyaslama edatı cek/cağ/çağ'ın" birleşmesinden oluşmuştur (Deny, 1941: 586 vd.). Zeynep Korkmaz ise +A'dan sonraki kısmın +ça eşitlik ekinin +ok pekiştirme edatıyla genişletilmiş şekli olduğu görüşündedir (Korkmaz, 1995 [1960]: 29). Bize göre de {+AcAk} / {+AçAk} şekilleri, +çAk parçasının etimolojisi ne olursa olsun, {+AcA}/ {+AçA} ile doğrudan ilgilidir: Ek, aynı kelimeler üzerine gelir, aynı görevde ve aynı ağız bölgelerinde kullanılır.

Yong-Söng-Li, 'cek'i "Bu sontakı, Türk dil ve lehçelerinin birkaçında verme durumundaki sözcüklerden sonra getirilerek bir durumun sona erdiği zamanı veya yeri gösterir" biçiminde tanımlar ve "Türkçe⁵, Kırım Tatarcası ve Karaycanın Kırım lehçesinden" örnekler verir (Li, 2004: 193-194).

Anadolu ağızlarındaki dağılımı haritada gösterilmiştir (bkz. 1. Harita). Dağılım sonuç kısmında yorumlanacaktır.

Örnekler:

ē benim görümcem beş yaşınācah yürümemiş. (Öçalan, 2004/II: 26-44) Adapazarı- Sakarya.

ağsamacah da bitmez, sabahacah da bitmez. (Öçalan, 2004/II: 147/116) Adapazarı- Sakarya.

⁵

Li, buraya koyduğu dipnotta Kocaeli'nin Kandıra ilçesinden derlenmiş "öğlenecek" örneğinin Kırım göçmenlerince kullanılıyor olabileceğini kaydetmiştir. Halbuki, bu çalışmada görüldüğü üzere, +cAk'li yapılar, Anadolu'daki Oğuzlar (Türkiye Türkleri) tarafından da yaygın olarak kullanılmaktadır.

harman sulardıñ, harmanı sap saçardıñ āğşamacañ. (Öçalan, 2004/II:138) Taraklı –Sakarya.

sarı cızma dizecek/gak gidelim bizece/sarılalım yatalım/zamharıdan güzece (Pilancı, 1991: 177) Eskişehir.

o zamanacak derviş gapıdan içeri giriyo (İleri, 1993: 486/25) Alpu-Eskişehir.

o dede bö:le sokdu bak tã dibinecek (İleri, 1993: 568/23) Alpu-Eskişehir.

öynālã gülēlē sabahāceK onnan sona dilenmiye gidēlē (Boz, 2002: 258/24-25) Afyon.

sen o gelin-ile bir gece karyoladan sabahacax yatarsıñ (Räsänen, 1936: 9) Haymana-Ankara.

sõra bir issiz yêrde sabahacak saklı durdu. (Räsänen, 1936: 44) Haymana-Ankara.

olan akşamağak atı sürerek bir issiz dağa geldi. (Räsänen, 1936: 44) Haymana-Ankara.

eskipazaracah cocuğ gidiyo (Yağcı, 1986: 173/93) Orta- Çankırı.

gelin: gax gidelim bizecek!/ gara gaşlar seyr êtsiñ istintaneğek (Räsänen, 1935: 99) Sungurlu-Çorum.

Yüz okkayacak hafif güreşçi sayılır (Deny, 1941: 589) Amasya.

mavı dilber kalk gidelim bizecek/gül döşşedim ā topuğdan dizecek/sarılalım güzelinen yazaçak/ğış ayları çetin olur yareden (Yıldırım, 1999: 698/1-4) Düziçi-Osmaniye.

Ben şimdiyecek bir ğ ün ğ ündüz gızın yana ğétmedim. (Caferoğlu, 1945: 7) Malatya.

Yassıyaçah içeriye girmen (Caferoğlu, 1945: 12) Malatya.

durıyıl öylenecek (Sinan, 1992:82) Akçadağ- Malatya.

Yedi yaşınñan yetmiş yaşınaçah hamamın edrafına toplanırsınız. (Caferoğlu, 1945: 12) Malatya.

Gel sennen bir solup bizim evecek gidek de gelek (San,1990: 211) Gümüşhane.

Bu gece sabahaçah kirpik yummadım. (San,1990: 201) Gümüşhane.

Bu pādişah zabağaçah yatağ yatamir. (Ercilasun, 1983: 191) Kağızman-Kars.

{+acāz}

Anadolu ağızlarında nadiren görülür: çalgı olmasa teyiP ğ ollar oynallar ağşamacāz. (Karatekin, 2003: 158/37) Elmalı-Niğde.

{+(y)AcAn}, {+(y)AcAnA}, {+(y)AçAn}

Yönelme durumundaki addan sonra gelen *+cAn*, Zeynep Korkmaz’a göre *+ça* eşitlik ekinin *+°n* vasıta hâliyle genişletilmiş şeklidir. (Korkmaz, 1995 [1960]: 29).

Azerbaycan Türkçesinde sınırlama eki *{+AcAn}*’dır (Biray, 1999: 245). Yong-Song-Li de, “*çen*’in “bir işin, bir durumun sona erdiği noktayı veya zamanı gösteren” bir sontakı olduğunu yazdıktan sonra Türkçe (ağızlar), Azerice, Güney Oğuzcası ve Türkmencede kullanıldığını göstermiştir (Li, 2004: 203-204). Türkmencede kullanılan *çenli* ile Karakalpakça *şelli* edatlarının da verme haliyle kullanıldığında “-e kadar” görevi yaptığını dile getiren Li, bu edatları *çen* ile ilgili görmektedir (Li, 2004: 207).

{+(y)AcAn}, *{+(y)AcAnA}*, *{+(y)AçAn}* şekillerinin, Anadolu ağızlarında, biri Afyon, Ankara diğeri ise Kars olmak üzere birbirinden uzak iki bölgede örnekleri görülür. Söz konusu yapı, Kars’ta Caferoğlu’nun Terekeme ağzından yaptığı derlemelerde Azerbaycan Türkçesinin doğal bir uzantısı olarak karşımıza çıkar ve /ç/ sesi taşır. Bolvadin’den Göker’in derlediği metinler Karabağ Türkmenlerine aittir ve onlar da Azerbaycan’dan geldiklerini söylemektedirler (Göker, 1996: XXII).

Örnekler

ahşamacana dolanırdık (Göker, 1996: 141/73) Bolvadin-Afyon.

gışacan äkärsiñ bûdayıñı. (Korkmaz 1994: 43/34. metin 2. satır) Dinar-Afyon.

sabâcene (sabaha kadar) deermende iki gece çekerdik (Göker, 1996: 140/59) Bolvadin-Afyon.

pazaracan bir havta yemek virilirdi. (Kaya, 2004: 69) Bâlâ-Ankara

indiyeçen deyirdin ki (Caferoğlu, 1942:33) Kars.

o gün ahşamaçan gavğa ëlediler (Caferoğlu, 1942:36) Kars.

Ne vilim, bir yerden eve yapêrih, Eviyeçen minerih. (Ercilasun, 1983: 370) Çıldır-Ardahan/Kars.

{+(y)AcAr}, {+accer},

Yönelme durumu eki üzerine *+cAr* ögesinin gelmesiyle oluşmuş olmalıdır. Bu öge, *+cA* sonunda /r/ türemesiyle yahut *kadar* edatının etkisiyle oluşmuş olabilir. Örneklerin görüldüğü metinlerde ve komşu ağızlarda *+âdar* (< *+a* kadar) şeklinin çokça görülmesi *kadar* edatından bulaşma olduğu fikrini güçlendirmektedir. Tespit edebildiğimiz örnekler Nevşehir ve Kayseri ağızlarına âittir:

āsamacar bu çifçi hō medi dēdi, dah medi dēdi (Korkmaz 1977: 178/38) Avanos-Nevşehir.

guşluḡ vaḥdin āccer avlandıḡ (Bayraktar, 2000: 60) Kayseri.

gapiy ardın āccer aşdım (Bayraktar, 2000: 60) Kayseri.

{+(y)AdAn} / {+(y)A tan}

Deny, Risale-i Birgevi’de bulduğu “(kıyāmetde) güneş başlarına bir mil kadar yakın gelüb derleseler gerekdir kimi topuḡunadan kimi dizineden kimi boḡazınadan kimi depesineden der içinde yatsa gerekdir” ve Hulviyât-ı Şâhi’de rastladığı “teyemmümü nereyeden etmek gerek Zohri katında ta yağrınadan ammā bizim ‘ulemā kıavlince abdest suyu yetişmek nereyeden farz ise teyemmüm daḡi orayadan yetişmek farzdır” cümlelerine dayanarak +A dan yapısının Eski Osmanlıcada kullanıldığını göstermiştir (1941: 587-588). Deny’ye göre buradaki *dAn* ögesi *dek* edatıyla ilgilidir ve Selanik’in Türkçe konuşan halkı tarafından da kullanılmaktadır (1941: 587-588). Aynı yapı, Gagauz ve Horasan Türkçelerinde de yaşamaktadır (Li, 2004:472-473; Biray, 1999: 246). Anadolu ağızlarında Çankırı, Nevşehir, Samsun, Amasya ve Kars’tan derlenen metinlerde görülmektedir:

zabahadan ağlamışlar (Kiremit, 1986:71/102) Yapraklı- Çankırı.

o zamanadan durdu (Kiremit, 1986:95/1) Yapraklı- Çankırı.

o zamanā dan diyē ki keloḡlan (Avcı, 1988: 266) Aydınca-Amasya.

bastuu zaman çayıradan yaḡmış (Erdem, 2001: 155) Asarcık- Samsun.

Topuz dānadan yörüdükden sōna Topuz dāna çıḡdıḡ (Korkmaz 1977: 156/11) Ürgüp-Nevşehir.

orda yazadan durullar (Korkmaz 1977: 153/24) Ürgüp-Nevşehir.

ikindin soḡudan o def çalınır (Korkmaz 1977: 141/20) Ürgüp-Nevşehir.

ona tan “o zamana kadar” (Olcay-Ercilâsun-Aslan, 1988: 22) Arpaçay-Kars.

{+adək}, {+adaḡ}, {+(y)ataḡ}

Konya, Çankırı ve Kars’tan derlenen metinlerde rastlanmıştır. Çankırı’dakiler /d/, Kars’takiler /t/ sesi taşır:

zabahadak yol geldim (Räsänen, 1942: 36) Konya.

o zamanadak [...] araduk (Kiremit, 1986:110/73-74) Yapraklı-Çankırı.

zabaḡdan aḡşamadaḡ gitdüḡ (Yaḡcı, 1986: 226/11-12) Kurşunlu-Çankırı.

Eyle bi huysuz at vurar ki dē, buradan orıyatah ıyar. (Ercilasun, 1983: 329) Kars.

{+A çeyin}

Türkmence, Özbekçe, Kazakça, Karakalpakça, Kırgızca *çeyin* (*çäyin*, *şeyin*) çekim edatları da sınırlama görevindedir (Li, 2004: 207-208). Anadolu'da, Afyon ve Urfa ağızlarında tespit edilmiştir:

ahşama çeyin elinde inesi ipliği halıları tikerdi (Özçelik, 1997: 153/31-32) Urfa.

gece yarısınacein de onula oynardıñ (Göker, 1996: 141/77) Bolvadin-Afyon.

{+açın}, {+a çin}

{+AçA} veya {+A çeyin} yapısıyla ilgili olmalıdır. Anadolu'da yalnızca Malatya ve Urfa ağızlarında görülmektedir:

ahşamaçın gelillër (Gülseren 2000: 339/19) Doğanşehir- Malatya.

Hayada çin, merdivannara çin halı serili beşe (Özçelik, 1997: 232/162) Urfa.

{+açu}

{+AçA} veya {+açın} / {+a çin} yapılarıyla ilgili olmalıdır. Yalnızca, Malatya'dan derlenen bir metinde karşımıza çıkmıştır. Bu örnekte de söz konusu yapıdan sonra gelen “vur” kelimesi gerileyici benzeşmeyle ünlüyü yuvarlaklaştırmış olabilir: o hâl ile ahşamaçu vur ha vur (Gülseren 2000: 353/7) Doğanşehir- Malatya.

{+A teyin}

Yalnızca, Urfa'dan derlenen bir metinde karşımıza çıkmıştır. +GA tegin şeklinin bir türevi olduğu anlaşılıyor. Aynı bölgede “+A çeyin” şeklinin kullanılıyor olması dikkat çekicidir⁶. Ahşamlara teyin orda oturırdıñ. (Özçelik, 1997: 192/93) Urfa.

Sınırlama Zarf-fiilleri

Yüklem için zamanın bitiş noktasını gösteren zarf-fiiller, sınırlama zarf-fiili olarak adlandırılır. Eski Türkçe ve Orta Türkçe dönemlerinde bu işlevi {-GInçA} eki üstlenmiş durumdadır: *men kälginçä äwig barķıg uz tutgıl* “Ben gelinceye kadar, evi barkı iyi (düzenli) tut, (evin barkın düzenini bozma)!” (Gabain, 1988: 87, §236); *tapuğka körüngeçe körse*

⁶ Kırgızca'da bulunan deyin şekli *Kırgız Tilinin Tüşündürmө Sөzdügü*'nde *çeyin*'in ağız biçimi olarak gösterilir (Li, 2004: 474).

anı / aşı boğzı ornu atı hem tonu (Kutadgu Bilig 2563) (Ercilasun, 1984: 185).

Bergamalı Kadri'nin “*vaqt olur ki eve varınca gıtdüm dirler, zāhir bu kelāmdan da murād intihā'-i gāyetdür; gālib tahkīk budur ki nūn, cīm, dek ma'nāsınadır.*” (Karabacak, 2002: 53/ [131: 6-10]) açıklamasına göre, Eski Anadolu Türkçesinde {-(y)IncA} eki, sınırlama görevindedir. Bu durumu Gürer Gülsevin de tespit etmiştir: “-(I)ncA: EAT'de ‘-(y)IncAyA kadar’ görevini üstlenmiştir.” *Ker iki mīl arası iki kandıl/ giceler subh olunca ol yanar bil (EMŞer, 5)*”, (Gülsevin, 1997: 126). Osmanlıcada da uzun süre bu işlevde olduğu anlaşılan -(y)IncA için Muharrem Ergin şunları söylemektedir: “*Bu gerundium son devirlerde dek ve kadar edatına bağlanırken datif eki almaktadır: doyunca-y-a kadar, gelince-y-e dek misallerinde olduğu gibi. Gerundium için normal olmayan bu hal eskiden yoktu ve eskiden bu gerundium tek başına kadar'lık da ifade ederdi: alınca ‘alınca’ veya ‘alincaya kadar’ gibi. Sonradan kadar ifadesi kaybolurken bu ifade için yanına ilgili edatları alması gerekmiş, alırken de datif şekline girmiştir*” (Ergin, 1984: 323, §587). Türkiye Türkçesinde {-(y)IncA}'lı zarf-fiilin sınırlama işlevinin kaybolduğunu Zeynep Korkmaz da ifade etmektedir (Korkmaz, 2003: 1008). Deny ise “*Şimdiki osmanlıca'da -(y)ince li lâhikasının hudutlayış manasında kullanılışına dair epeyce zayıf kalıntılar vardır.*” demektedir (Deny, 1941: 945). Anadolu ağızlarında ise seyrek olarak görülür: vermedi haklarımı, ölünce yidi (Gülsevin: 2002: 349/84) Eşme-Uşak; ikisi de tası önlerine alup doyunca yemek yerler (Karahana, 1994b: 210) Tunceli; Edirne'den burayı gelince üç yerde kurtardım kelleyi (Şanlı, 1990: 106) Kırklareli; Anneñ yokdur meme versin doyunca (Taşçı, 2003: 225) Bilecik; Padişah bubam beni bi bezirgâna vese doyunca pistan geysem (Taşçı, 2003: 225) Bilecik.

Yönelme durumu eki almış zarf-fiillerin üzerine bir edat getirilerek sınırlama bildirmeye de ilk olarak Eski Türkçede rastlıyoruz: *işi ködügü tükäğinçäkä tägi tözi uluğ miñ yirtünçüdä tüzü yadılır* “iş tükeninceye kadar, cevheri (kökü) ulu bin dünyalarda tamamıyla yayılacak.” (Gabain, 1988: 87, §236); *burkan kutın bulgınçaka tegi dört törlüg yavlak yollartın ertep ozupiki ajunlarta toğdum* (Altun Yaruk 187/14-16) (Kaya, 1994: 140). Eski Anadolu Türkçesinde, -(y)IncA'lı zarf-fiilin *değin* edatına bağlanarak kullanışına nadiren de olsa rastlanır: “*Tağrı ta'ālā kazretine varıncaya değin kıyāmet güninde cezā görünce ki muhālefet eylediler*” (Bayraktar, 2004: 187).

Bugün, Standart Türkiye Türkçesi ve ağızlarında sınırlama zarf-fiilleri, yaygın olarak, [fiil tabanı + (y)IncA + yönelme durumu eki + kadar/değın/dek] şeklinde oluşturulur: *gelineye kadar, ölineye dek, görüneye değın vb.* Aynı işlev için, yazı dilinde ve ağızlarda $\{-(y)IncA\}$ yerine $\{-(y)An\}$ veya $\{-(y)AsI\}$ sıfat-fiillerinin kullanıldığı da görülmektedir. $\{-(y)An\}$ ve $\{-(y)AsI\}$ 'lı şekillerin Standart Türkçe olup olmadığı konusunda, dilciler arasında görüş birliği yoktur. Jean Deny “*Halk dilinde -(y)inceye kadar yerine çoğu zaman -(y)ene kadar veya -(y)ene dek şekli kullanılır.*” dedikten sonra “*Osmanlıca’da yine aynı manada olarak ardınca kadar, dek ve hatta cek gibi hudutlayıcı ilgililerden biri bulunan -(y)esi şeklinin mefulünileyhi kullanılır. [...]* Karaman lehçesinde sık sık kullanılır.” (Deny, 1941: 977) derken, Zeynep Korkmaz da “*Seyrek olarak konuşma dilinde görülen giresiye kadar, gelesiye dek, gelesiyecek gibi yönde sınırlama gösteren şekiller de bölge ağızlarından geçmez.*” (Korkmaz, 2003: 981) demektedir. Ancak Korkmaz, $\{-(y)AnA\}$ kadar} şekli için “[*-An sıfat-fiili -e kadar biçimi ile de yönelmede sınırlama bildiren bir işlev yüklenmiştir.*” deyip Kemal Tahir ve Orhan Pamuk’tan aldığı iki cümleyi örnek göstererek söz konusu şeklin yazı dilinde de kullanıldığını belirtmiştir. Tahsin Banguoğlu ise, bitim zarf-fiilleri bahsinde *gel-inceye kadar, gel-ene kadar* ve *gel-esiye kadar*’ın anlamdaş olarak “yazı lehçemizde” kullanıldığını bunlardan en çok kullanılanının *-inceye kadar* şekli olduğunu dile getirmiştir (Banguoğlu, 1986: 435, §371).

Anadolu ağızlarında yukarıda sayılan yapılardan $\{-(y)IncAyA\}$ kadar} çok yaygın olarak kullanılmaktadır. $\{-(y)AnA\}$ kadar} da oldukça yaygın bir yapıdır. $\{-(y)AsIyA\}$ kadar} şekli ise yazı dilimizde olduğu gibi ağızlarda da seyrek olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle, ağız metinlerinde bulduğumuz $\{-(y)AsIyA\}$ kadar} ve benzeri yapıların örneklerini sonraki sayfalarda söz konusu edeceğiz, buna karşılık, $\{-(y)IncAyA\}$ kadar} ve $\{-(y)AnA\}$ kadar} yapılarına değinmeyeceğiz. Şimdi Anadolu ağızlarında sınırlayışlı zarf-fiil işlevinde olan diğer yapıları görelim:

$\{-(y)AnAcA\}$, $\{-(y)AnAcAk\}$, $\{-(y)AnAçA\}$, $\{-(y)AnAçAk\}$

Ekler; $\{-(y)An\}$ sıfat fiil eki, yönelme durumu eki ve *+CA/+CAk/* parçalarından oluşmaktadır. Sondaki parçanın etimolojisi ile ilgili görüşlere yukarıda değinilmişti. Ancak burada başka bilgi ve görüşlere de yer vereceğiz:

$\{-(y)AnAcA\}$ ve $\{-(y)AnAcAk\}$ zarf-fiillerinden söz eden ilk araştırmacı Nuri Yüce’dir. Yüce, bu eklerin $\{-(y)AnA\}$ kadar} şekliyle

aynı görevde olduğunu ve ekin bünyesinde *-(y)An* sıfat fiil ekiyle yönelme durumu ekinin bulunduğunu yazmış, bunların ardından gelen *+cA* ögesinin ise eşitlik eki olabileceğini (?) işaretiyle belirtmiştir. *{-(y)AnAcAk}* şeklinin sonundaki *+K* sesinin ise ‘*dek*’in de etkisiyle *ok/ök*’ten kaynaklandığını dile getirmiştir (Yüce, 1999²: 112-113).

Leyla Karahan, *{-(y)AnAcA}* ekinin *-A kadar* anlamlı zarf-fiiller yaptığını, ‘*-An* sıfat-fiil ekiyle *-A* yaklaşma hâli eki ve eşitlik ekinin birleşmesinden’ oluştuğunu, Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz ağızlarında seyrek, diğer Anadolu Ağızlarında işlek olarak kullanıldığını dile getirmiştir (Karahan 1999b: 221). Karahan *{-(y)AnAcAk}*’ın ise yukarıdaki ekin *-k* ile genişletilmiş bir şekli olduğunu kaydetmiştir (Karahan 1997b: 221).

Ahad Üstüner de *{-(y)AnAcA}* zarf-fiil ekinin “*-An* sıfat-fiil eki *-A* yaklaşma hâli eki ve eşitlik ekinin birleşmesiyle” oluştuğunu, söyledikten sonra ekin “Yozgat, Kayseri, Sivas, Malatya, Kırşehir, Nevşehir gibi Orta Anadolu’nun doğu bölgesi ağızlarında” kullanıldığını, ‘*ıncaya kadar*’ zarf-fiil ekinin görevini yaptığını dile getirir (Üstüner, 2000:60-61). Araştırmacı, *{-(y)AnAcAk}*’ın “*-an* sıfat-fiil eki, *-a* yönelme hâli ve *-cak, -cek, cağ* ile birleşerek” oluştuğunu ve eke Kars, Çorum, Nevşehir, Gaziantep, Gümüşhane illerinde çok nadir olarak rastlandığını söyler (Üstüner, 2000: 61-62).

Anadolu’nun bazı bölgelerinde yalnızca *{-(y)AnAcA(k)}*, bazılarında ise yalnız *{-(y)AnAçA(k)}* şekilleri kullanılırken, bazı bölgelerde şekillerin birkaçıyla birden karşılaşılabilmektedir. Ekin Anadolu ağızlarındaki dağılımı 2 numaralı haritada gösterilmiştir. Haritada, ekin kullanıldığı yerlerin yanı sıra, tercih edilen şekiller de işaretlenmiştir. Ağızlardaki dağılım çalışmanın sonuç kısmında yorumlanacaktır.

Örnekler

yemek bişenece cānimen çekeller (İleri, 1993: 468) Eskişehir.

ayāmin alTından çingī çıkanacak yalımdan köpük aşana ğ adar şey yapacağın (İleri, 1993: 488) Alpu-Eskişehir.

Ölenecek (İleri, 1993: 213) Eskişehir.

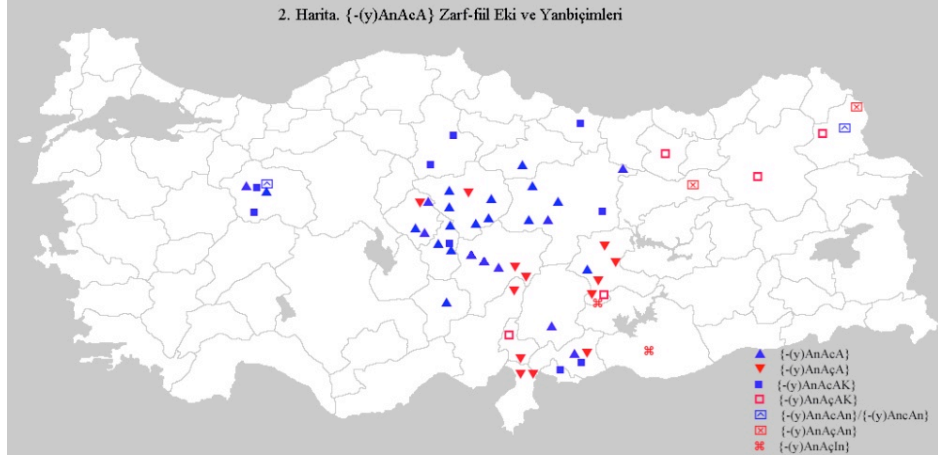
Ben gelenece aacın ‘yandan ğ ahma (Günşen, 2000: 313/325) Çiçekdağı-Kırşehir.

yarın māşer ğünü gezer ararım / ölenece unudamam bacımı. (Günşen, 2000: 430/131-132) Mucur-Kırşehir.

Sürünün ardı gelenece yollarını gozlerim (Caferoğlu, 1948: 110) Kırşehir.

Öleneçe beklen zindani Çöllö (Caferoğlu, 1948: 132) Çiçekdağı-Kırşehir.

é ben masalı tüketenece otursam āşam olur (Korkmaz 1977: 216/4-5) Kozaklı- Nevşehir.

sohağda dutallar uyhusu gelenece (Korkmaz 1977: 153/15) Ürgüp-Nevşehir.

ben geleñācek şorda dur (Korkmaz 1977: 194/38) Gülşehir-Nevşehir.

Benim sende kız ölenecek gozüm var/ Ölmeyinci goñül senden ayrılmaz (Caferoğlu, 1943: 145) Çorum.

beni-de bu dāveden döner bellemem⁷ / ölenežek žettimize zül gayri (Räsänen, 1935: 84) Sungurlu-Çorum.

Ağ ğ erdan altında zemzeñ puñarı/Doyanaca emsem darılır-mı ola (Caferoğlu, 1948: 158) Yozgat.

adam gelenece geri bu aynı şekline (Kılıçer, 1998:127) Şefaatli-Yozgat.

yaredeni severseñ ben geleneçe sen bu çayırdā yē iç yat (Ümüt, 2006: 164/301) Sorgun- Yozgat.

geri varanaça ğonsunuñ ğarıları geliyo (Ümüt, 2006: 114/187) Sorgun- Yozgat.

hiş görmezmiş güvā girenece birbirini (Kılıçer, 1998: 208) Boğazlıyan- Yozgat.

Bir yiğit-de sēvdini almasa/Ölenece beli bükülür gider (Caferoğlu, 1948: 164) Yozgat.

⁷ bellemey olsa gerek. FY

Gunden yana dursa-mıdı/Kor gobēni b sanaca/ ben de seni bekliyorum/umudumu kesenece (Caferoğlu, 1948: 63) Erkiyet-Kayseri.

Burada bu ūlana duranaca gicciñ didiler. (Guvci, 2004: 105/3) İncesu-Kayseri.

Poyrazoğlum gelenece/Bohçalarda çürütürüm (Özdemir, 2002: 229/3) Pınarbaşı-Kayseri.

Ne bekliyon anam karı/Basmam Kemer toprağına/Ölenece böyl' oturum/Kıymam yeşil yaprağına (Özdemir, 2002: 226/1) Sarız-Kayseri.

ben ğ aralık gavuşana_ça bu beygirin izini sürerin (Kılıç, 1991: 170/84/85) Tufanbeyli-Adana.

ben arħadan yētiseñeçe ğ açmış (Yıldırım, 1999: 734/118-119) Osmaniye.

bire saña uzun ğ isa diylenece vardım da geldim (Yıldırım, 1999: 738/64-65) Osmaniye.

āyarların gelenaçak/ hacım yoluñu gözlerim (Yıldırım, 1999: 631/142-143) Kadirli-Osmaniye.

ğaynēylenece ğarışdırılar. (Yazıcı, 2006: 199) Dört Yol-Hatay.

cana getireñeçe neler geçiyür ne gerā var. (Yazıcı, 2006: 232) Dört Yol-Hatay.

eli dutanaça ... (Haşimi, 2001: 11/38) Hassa- Hatay.

ğızlar bātışış toplama işi bitenecek türküyē devam ider (Belikırık, 1968: 27/3) Ordu.

ıhđıyarın ğ olunu sokanaca ıhđıyar hemen ölüyō (Demir, 2006: 273/47) Artova-Tokat.

Dülger sēti tēmam olanaca ağışdan bir hēykel yapıdı diñelti. (Caferoğlu, 1944: 4) Yıldızeli-Sivas.

Ölenece dedi_ki allah gözün kör ēyleye (Demir-Şen, 2006: 239) Gölova-Sivas.

Erkekler cāmiden gelenece sufra hazırlanırdı. (Demir-Şen, 2006: 513) Şarkışla-Sivas.

Mayıs yedisi çıkanaca gış olur. (Demir-Şen, 2006: 460) Sivas.

o žehizler doxunaža nışannılı durur. (Räsänen, 1933: 1510) Şarkışla-Sivas.

öleneceg ağıladı (Yelok, 1999: 280) Divriği-Sivas.

Benim halım olmiylenece eliminen yaparım (Kılıç 2001: 72/8) Kahramanmaraş

Yazananca, yazanacak, göreñeçe, göreñecek (Aksoy, 1945a: 183) Gaziantep

Sen geleneye o gitti (Aksoy, 1945a: 302) Gaziantep.

Yar yolunu ölenecek beklerim (Caferoğlu, 1945: 187) Kilis.

ayrı odası olur da barabar oturruh ayrılanaca (Gülseren 2000: 381/9-10) Darende- Malatya.

Ben gelenece sallamış hörüm eylemiş, yığmış (Gülseren 2000: (285/4)) Hekimhan- Malatya.

ne zámana ça trahtor, biçer çıhana ça. (Başdaş, 1992:88/36) Akçadağ- Malatya.

O sovuyanaça durdu bile peynirler güzel olüydu (Gülseren 2000: 339/19) Akçadağ- Malatya.

bu Kız gelin olanaça dışa çıhmaz (Gülseren 2000: 353/7) Doğanşehir- Malatya.

ufânanâcâ ahdarıylardı yabaların. ... eliydik afarasını (Gülseren 2000: 273/45) Yazıhan- Malatya.

oğlan, kızı eletenecek heç birbirinin yüzünü görmek yoğudu (Gülseren 2000: 362/3) Doğanşehir- Malatya.

Parayı alanaçağ yañasını pıraħmadi. (San,1990: 176) Gümüşhane

Sen gelenecek beklerim. (San,1990: 176) Gümüşhane.

Uruslar yêrleşenecek çoğ ajuħ çekdük (San,1990: 332/12) Gümüşhane.

Urus gidenecek habeyle başını gözünü sallaydi. (San,1990: 332/3-4) Gümüşhane.

bu para sene öleneceğ yeter (Olçay, 1995: 73) Erzurum.

bizim esger son nefer galanacağ wuruşdi (Olçay, 1995: 73) Erzurum.

o bizi göreneceyh biz çoğdan işimizi bitiririh (Gemalmaz, 1995a²: 342) Erzurum.

oni gêdenâçağ gêtđim ki “ağaçderin heyti galmış” diyip de. (Ercilasun, 1983: 227/41-42) Selim-Kars.

{-(y)AnAcAn}, {-(y)AnAçAn},

Ekin {-(y)An} sıfat fiil eki, yönelme durumu eki ve +CA/+Can parçalarından oluştuğu anlaşıyor. Azerbaycan Türkçesinde -(y)AnAcAn şekliyle kullanılan bu şekil (Biray, 1999: 245), Anadolu ağızlarında, yalnız Eskişehir, Erzincan ve Kars’tan derlenen metinlerde görülmektedir:

gêyım oturum burada birez sennen söhbət felân êdim aħşam olanaçan. (Olçay, Ercilâsun, Aslan, 1988: 151) Arpaçay- Kars.

benim bi anam vardı ki, mahâcirilige gidene çen daha göcasıynan oturup sıfraya ekmek yedigi yoğıdı (Sağır, 1995: 345) Çayırılı-Erzincan.

ölenecen unutmam deli ali bunārı. (Pilancı, 1991: 177) Alpu-Eskişehir.

{-AnçAn}

Örneğine yalnızca Kars'ta rastladığımız bu şekil, -(y)AnAcAn ile ilgili olmalıdır: ölençen çekerem yar gıryatını (Caferoğlu, 1942:44); Kars men gelençen ne isdese verin. (Caferoğlu, 1942:44) Kars.

{-(y)AnAçIn}

Örneklerine yalnızca Malatya ve Urfa ağızlarında rastlanmıştır: saklarlar tâ o askerden geleneçin (Gülseren 2000: 348/69) Doğanşehir-Malatya.

[gelin] kayınbaba yatmıyana çin otırırdı (Özçelik, 1997: 191/64) Urfa.

{-(y)AnAcāz}

Anadolu ağızlarında çok nadir görülür: ğına bitenecāz gelininen ğuvā oynar. (Karatekin, 2003: 158/37) Elmalı-Niğde.

{-(y)AnAdAn}, {(y)AnAtAn}

Yönelme durumu eki almış {-An} sıfat-fiil ekinin *değın* edatıyla birleşmesinden meydana gelmiş olan (Karahana 1996b: 221; krş. Deny, 1941:587) bu zarf-fiil şekillerinin örneklerine Çankırı ve Elazığ ağızlarında rastlanmıştır. Çankırı'da {(y)AnAdAn}, Elazığ'da ise {(y)AnAtAn} şekli kullanılır.

işin biteneden gāvura hacı baba diyeceen (Kiremit, 1986: 127) Yapraklı- Çankırı.

ben oradan varanadan inek dē ölmüş. (Kiremit, 1986: 73) Yapraklı-Çankırı.

ele diyeneten ğız hama gendı gendiyı ati ırmağa, éle diyaneten oğlan da gendı gendiyı ati (Gülensoy-Buran, 1994:48/1) Elazığ.

Ulan ne çift bi adammış gideneten ortalığı garuşdurdu. (Güler, 1992:47) Harput- Elazığ.

{-(y)AnA}

Anadolu ağızlarında çok nadir görülür: Altun virene bubanı hapisten virseydi (Karahana, 1997b: 221) Bursa.

{-(y)AsI}

Aslında sıfat-fiil olan bu yapı, üzerine herhangi bir ek/edat almadan, sınırlama zarf-fiili işlevinde de kullanılabilir. Anadolu ağızlarında çok nadir görülür: yedik, ğarnımız doyası yedik (Yıldırım, 1999: 324/17-18) Kozan-Adana.

{-(y)AsI kadar}

Yalın durumdaki {-(y)AsI} sıfat-fiil ekinin *kadar* edatıyla birleşmesinden doğan bu yapı, Güneybatı Anadolu ağızlarında sık, diğer bölgelerde nadiren karşımıza çıkar:

on_acıK yarısını varası gadan susēyoru. (Korkmaz 1994a²: 98) Muğla.

dayreler açılasi ğadak ben onu getirin. (Gülensoy, 1988:171/59). Altıntaş- Kütahya.

sen beni bırakmeyosuñ anason otundan ğurtulası ğadar (Derin, 1995: 151/120) Acıpayam- Denizli.

bubamız hacıdan gelesi ğ adā hunu alcēz. (Derin, 1995: 154/232) Acıpayam- Denizli.

Denizli’de tren deñişesi ğadar iki gün hannarda dutdulā (Derin, 1995: 198/12) Acıpayam- Denizli.

Atbaşıñ mināsi ğ ada hār yāğım gidiyos. (Korkmaz 1994²: 52/6) Denizli.

Büberine varası gada [...] çıkārus (Hayasi, 1988: 28). Bolu.

bir saat ğalası kadar bekledik (Paçacıoğlu, 1987: 147) Sivas.

{-(y)AsIyA}

{-(y)AsI} sıfat-fiilinin yönelme durumu ekini alarak sınırlama zarf-fiili durumuna geldiği yapı, ağırlıklı olarak Ege, Batı Karadeniz ve Akdeniz bölgeleri ağızlarında görülmektedir:

mecbur tutcan orası gelesiye napcan evde mi durcan. (Bülbül, 2007: 165/39) Bigadiç- Balıkesir.

gış çıkasıya yiriz (Eratalay, 2007: 117) Alaşehir- Manisa.

o kahadi göresiye gini mahkimi görölmedi. (Korkmaz, 1994²: 84) Nazilli- Aydın.

indiresiğ çocuğa, bi yāmı yavemiş (Kırlı, 1994: 81/22) Ula-Muğla.

kaynāp ğaynāp köpüğü durulasıya gaynece. (Gülensoy, 1988: 225/25) Tavşanlı/Kütahya.

unna gelesiye sildim süpürdüm (Gülensoy, 1988: 230) Emet- Kütahya.

bu işleri yapasıya ö:len_ olur (Gülensoy, 1988:160/4) Kütahya.

gelin edesiye birez de borcu girilmiş (Tok, 2002: 160/27) Acıpayam- Denizli.

o çocuk işğambī dāviri-verāsī annāsi bal güpünün üsdündü ğalı-vemiş (Korkmaz 1994a²: 62) Tavas- Denizli.

mesela bi gişiyi yakalayasıya sen, orda çoban olursun (İleri, 1993: 560) Eskişehir

bizim āsger tōplanıP da kēndini bi şey alasıyā ōŗ da durdū. (Yılmaz, 2006: 190/25) İşçehisar-Afyon.

ōn kilo o, o buriya gelesiye kaş kilo olur biliyor musuñ. (Yılmaz, 2006: 286/88) İhsaniye-Afyon.

Öläsiye yüräyine dārd olur (Caferoğlu, 1994a²: 53) Dinar-Afyon.

Ben o ācinnileri başıma çoktū ben dağıdasıya nè çektim (Şahin 1999: 98/34-35) Bayat- Afyon.

işTe düğün bitesiye onu ederik. (Şenyiğit, 2006:249/13 (I)) Sultandağı-Afyon.

şindi ben bākurdan çıkasıya ne ū raşdım (Örnekkol, 2006: 210/71) Emirdağ-Afyon.

Ekinin sābı ben varasıya gök boayı dutmuş (Karahan, 1997b: 221) Antalya.

çatlıyasıya meleller. (Yağcı, 1986:195) Orta- Çankırı.

zabahlayın erkenden suya gótürülleridi, ezan oñunasıya (Abaz, 2004: 100) İskilip- Çorum.

hocam ben bu havızlığı bitiresiye oñuyacān dēmiş. (Buran, 1996: 166 EFAD, 11/467'den naklen) Ermenek- Karaman.

beyiniñ yanına varasıya ğapalı ğalır (Koraş, 1992: 223/105) Karaman.

Terliyesiye iki sahat üç sahat durur içinde, gendiniñ durubilişine (Tor, 1996: 449) Anamur -Mersin.

Ben gelesiye ğaynatdılar (Tor, 1996: 449) Bozyazı-Mersin.

bura gelesiye yorulub_ölüyoz (Öztürk, 2001: metin1/15) Sarıkeçili Yörükleri, Mut-Mersin.

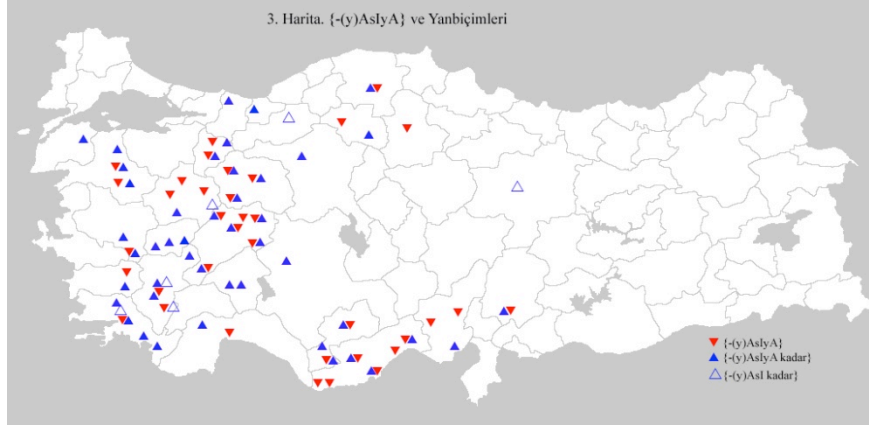
burdan biz Karaman'a çıkasıya hemen aşşa_yokarı haziran_olur. (Öztürk, 2001: metin 22/87) Sarıkeçili Yörükleri, Silifke-Mersin.

doğsanı ölmüş, satasıya. (Öztürk, 2001: metin 42 /43) Sarıkeçili Yörükleri, Mut-Mersin.

O, posdu silkesiye millet darda bekler (Tor, 1996: 449) Mersin.

Millet gelesiye yemek bişer (Tor, 1996: 449) Tarsus- Mersin.

öyle olur, dolanır gēder ineK ğuruyasıya. (Yıldırım, 1999: 410/20-21). Karaisalı- Adana.

isdambula evriğen gediP gelesiye yatırım seni, başga yatırım ali (Yıldırım, 1999: 349/56-57). Kozan-Adana.

senden ben gelesiye bir oğlan isterim (Caferoğlu, 1945: 166) Kahraman Maraş.

-(y)AsIyA kadar

Yönelme durumdaki {-(y)AsI} sıfat-fiilinin *kadar* edatıyla birleşerek oluşturduğu yapı, sınırlama zarf-fiili olarak kullanılır. Kadar edatı çeşitli ağızlarda ğ adar, ğ adā, ğ adan, ğ adağ vb. şeklinde görülmekteyse de burada söz konusu şekiller bir değişke olarak ele alınmamıştır.

{-(y)AsIyA kadar} yapısı, Ege, Batı Karadeniz ve Akdeniz bölgeleriyle Marmara bölgesinin güney ve doğu kesimlerinde sıklıkla görülmektedir:

biz gidesiye kadā birē ekmek salladık orda (Kibar, 1998: 100/54) Biga-Çanakkale.

kanat taa düne gelesiye kadar samanlîn önünde asılı duruyodu (Bülbül, 2007: 299/85) Bigadiç- Balıkesir.

gelin olasıya ğ ada çoban olduk (Bülbül, 2007: 299/85) Bigadiç-Balıkesir.

görmezdin yani bizim günümüzde evlenessie ğada (Demiray, 2003: 346) Kepsut-Balıkesir.

Gayış bulasıya ğadar (Kandemir, 2006:142/7) Manyas-Balıkesir.

dediñ mi sen bu yaşa gelesiye ğ adar (Oyar, 1998: 77/44) Salihli-Manisa.

traKTöre mindiK dağdan eve gelesiye ğ adar (Eratalay, 2007: 226) Alaşehir- Manisa.

bān gālāsı ğ ada iyā ävdā bulusam, sāni bu ip_ile[...] öldürücān (Korkmaz 1994a²: 81/24) Bozdoğan-Aydın.

askere gidesiye Kadan vëdim (Kırlı, 1994: 98/6) Ula-Muğla.

yemê gidesiye ğ idâ ben yazıcıya vâdim (Gedizli, 1999: 64/43) Kavaklıdere- Muğla.

gönlünü edesiye gadâ uğraşmış durumdayız. (Gülensoy, 1988: 219). Gediz- Kütahya.

seniñ ebe birine deyesiye gadar ben seniñ üsdünde dururum (Gülsevin 2002: 359/24) Eşme- Uşak.

ğâli bulguru dulâsıñ, o bulgur gabarasiya gadan sâti o su alır onu. (Gülsevin 2002: 322/48) Ulubey- Uşak.

gelîsîñ sabâ ezanı okunâsîâ ğadâ ūraşırısñ. (Akçay, 1997: 55) Sivaslı- Uşak.

bâ'lēcâ'-mi gâlâsî ğadâ anı? (Korkmaz 1994²: 60) Tavas- Denizli.

Kândinâ görâsî ğ adâ “ö:tüñ ğâri” demiş (Korkmaz 1994²: 49/40) Denizli.

enesiya (gadâr) (Biray, 2001), Çivril-Denizli.

uzak yerlere gidesiye ğadâ insan çok üzülyo. (Öçalan, 2004b: 193:65) Kaynarca- Sakarya.

götürim diyesiye ğadân zattı iyicene bi hâle düşüyo. (Öçalan, 2004b: 193:72) Kaynarca- Sakarya.

pirinç yumuşayasıya ğadar, hani bişesiye ğadar ğaynıyo (İleri, 1993: 367) Eskişehir.

mesela bi ğişiye yakalayasıya ğadar o orda çoban olur (İleri, 1993: 560) Han- Eskişehir.

urayâ gidesiye ğadâr param biTdi (Çoban, 2005 :97) Gölyaka- Düzce.

şu yânnâ ğit îscâhisâra varasıya ğadâr bizim kóy èyîdür. (Yılmaz, 2006: 175/47) İşçehisar-Afyon.

kēndi çıKasıya ğadar cānāb-ı allāh guru söyüTTen elmā veriyyō ha. (Yılmaz, 2006: 269/31) İhsaniye-Afyon.

O parai alı-verişdin (alı-veräsiyâ ğadar) o hanımın hızmâTcısı ğapıdan girî (Korkmaz 1994²: 41/15) Dinar-Afyon.

gırkı çıkasıya ğadak âltın çocukTa dolâ ğâli. (Şenyiğit, 2006: 316/138) Sultandağı-Afyon.

dāmad kaçırması temelli deyil o şeyi alasıya ğadar (Örnekkol, 2006: 281/74) Emirdağ-Afyon.

bāslāsinnâ siz varasıya ğadâ (Caferoğlu, 1994a: 66) Isparta.

parçalanasıya ğadak bişē (Yıldız, 2002: 130/15). Isparta.

ĝış ĝ apın alasıyâdar dālardāyız (Atmaca, 2005: 371) Korkuteli-Antalya.

bulın, edin, yapın diyesiye ğadā ecüg şēdedi. (Yıldırım, 2007: 162).
Beypazarı- Ankara.

şu ekmeği al, evine varasıya kadar yeme, çocuklarınla ye. (Koçer, 2006: 123) Ilgın-Konya.

ğırğ birden bu hāne gelesiye ğ adarak biräs sey cekdük. (Bayrak-İşcanoğlu, 2007: 196) Eldivan Çankırı.

olan ğızı görmezdi, alasıya ğadar. (Koraş, 1992: 273/26) Karaman
ben mesela gelin olayısıya ğ adar ekerdik. (Türedi, 2002: 160/64)
Başyayla- Karaman.

onlar beriye aşasıya ğadar biz hüdüdü dışarı geçelim. (Alptekin, 2002: 260/2) Ermenek- Karaman.

ona gelesiye ğadağ çoğ felakatıdı ortalığ (Öztürk, 2001: metin23/118)
Sarıkeçili Yörükleri, Silifke-Mersin.

Yaşına yetsiye ğ adar dırnānı kesmek (Tor, 1996: 449) Tarsus-Mersin.

üç yaşına gēdesiye ğadar arpayna beslenen aT nasıl ğaçardı (Yıldırım 1999:570/12-13)Yumurtalık- Adana.

ben gelesiye gader bir atlıh tay isderim (Caferoğlu, 1945: 166)
Kahraman Maraş.

{-(y)AsIyA dek}, {-AsIyAdAk}

Anadolu ağızlarında nadiren görülen bu yapı, yönelme durumdaki {-(y)AsI} sıfat-fiilinin *dek* edatıyla birleşmesiyle oluşmuştur. Sondaki *dek* edatı bazen uyuma girerek ekleşir:

özgü ğadak olasıyadağ yedi yaşına ğadar elbise giyerdi (İleri, 1993: 400) Han-Eskişehir.

ğayrı anam yayladan gelesiye dek gözünün biri kór olmuş. (Öztürk, 2001: metin 56/32) Bahşiş Yörükleri, Silifke-Mersin.

{-(y)AsIyAcA}, {- (y)AsIcek}

Yönelme durumdaki {-(y)AsI} sıfat-fiilinin +cA(k) ile birleşmesinden oluşmuştur. Anadolu ağızlarında çok nadir görülür:

Gece oldukça beni uyudasıyaca durūmuş yanımda (Karahana, 1997b: 223) Eskişehir.

mücüdüye varasıcek, bir kızın olu demişle (Kırlı, 1994: 82/41) Ula-Muğla.

silah ata ata ğēderdik, silah ata ata geliniñ evine varasıyaca... (Öztürk, 2001: metin 73/18) Bahşiş Yörükleri, Silifke-Mersin.

{-(y)InCAyAdAn}

Anadolu ağızlarında çok nadir görülür: gış ayı vağıt geçürüyo yatıncıyadan (Kiremit, 1986: 115) Yapraklı- Çankırı.

Yorum ve Sonuç

Standart Türkiye Türkçesinde sınırlama gösteren {+(y)A kadar}, {-(y)IncAyA kadar} ve {-(y)AnA kadar} yapıları Anadolu ağızlarında da yaygın olarak kullanılmakla birlikte, ağızlarda başka biçimlere de rastlanmaktadır. Bunlardan bazıları diğer Türk yazı dilleriyle ortaklaşırken, bazıları mahallî olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağızlarda, yönelme durumdaki isimlerin üzerine gelen *kadar*, *dek* gibi edatların yanı sıra +cA/+çA, +cAk/+çAk, +dAn gibi edat benzeri ekler, yönelme durumdaki {-(y)An} ve {-(y)AsI} sıfat-fiil fiillerinden sonra gelerek sınırlama zarf-fiilleri de kurabilmektedir.

{+(y)AcA} / {+(y)AçA}, {+(y)AcAk} / {+(y)AçAk} sınırlama ekleriyle {-(y)AnAcA} / {-(y)AnAçA}, {-(y)AnAcAk} / {-(y)AnAçAk} zarf-fiil eklerinin Anadolu ağızlarındaki dağılımı, etnik yapı ile tercih edilen şekiller arasında dikkat çekici bir ilişki olduğunu göstermektedir. Haritalardan da anlaşılacağı üzere (Bkz 1. ve 2. Harita), söz konusu ekler yoğun olarak Bozok boylarına mensup Dulkadirli oymaklarının yerleştiği bölgelerde görülür. XIII. yüzyılda Suriye’de büyük bir Türkmen (Şam Türkmenleri) kitlesinin var olduğu, bunların yazın Sivas’ın güneyine ve Uzun yaylaya çıktıkları, kışın Halep civarında ve Amik ovasında yaşadıkları, bu Türkmen kitlesi içinde Bayat, Avşar, Beğ-Dili ve Döğer boylarının ağırlıklı bir nüfusa sahip oldukları bilinmektedir. (Sümer, 1980: 165) XIV. yüzyılda bu Bozoklar’ın bir kısmı Dulkadirli beyliğini kurmuş, bir kısmı ise Cumhuriyet dönemine kadar Bozok adını taşıyan Yozgat yöresini yurt tutmuştur. Dulkadirli beyliğini kuran ve yerleşik hayata geçen Bozoklu Türkmenlerin başka bir kolu da, göçebe ve yarı-göçebe bir hayat süren ve “Dulkadirli Ulusu” adını taşıyan büyük bir boy birliğini oluşturmuşlardır. “Dulkadirli Ulusu” mensupları daha sonraki yüzyıllarda Çorum’un güneyinden başlayarak Yozgat, Kırşehir, Sivas, Kayseri, Malatya, Maraş, Adana, Hatay ve Antep bölgesine yerleşmiştir. Bir kısmının yerleşim tarihi çok yenidir: 1865. “Dulkadirli Ulusu”ndan bazı grupların Safevî faaliyetlerine katılmak üzere Azerbaycan ve İran’a gittiği, Dulkadirli Türkmenlerinden bir kısmının da XVII. yüzyıldan başlayarak Afyon-Kütahya bölgesini yurt tuttıkları da bilinmektedir. {+(y)AcA} / {+(y)AçA}, {+(y)AcAk} / {+(y)AçAk} sınırlama ekleriyle

{-(y)AnAcA} / {-(y)AnAçA}, {-(y)AnAcAk} / {-(y)AnAçAk} zarf-fiil ekleri de, haritalardan da anlaşılacağı üzere, ağırlıklı olarak, Dulkadirli Türkmenlerinin yerleştiği bölgede karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu ekleri ve bu eklerin sonu /n/ ile biten yanbiçimlerini kullananlardan Afyon, Eskişehir, Balıkesir bölgesinde yaşayanların Türkmen adını taşıyor olmaları; Afyon Türkmenlerinin Azerbaycan'dan (Göker, 1996: XXII), Eskişehir Türkmenlerinin de büyük oranda Yozgat ve Kırşehir'den (İleri, 1993: 222-230) gelme olduklarını ifade etmeleri; Kars bölgesinde kendilerini Maraş'tan gelme Türkmen sayan önemli bir grubun bulunuşu (Ercilasun, 1983: 36) dikkat çekicidir. Kezâ Ercilasun'un metinlerinde rastladığımız "Bu pâdişah zabağaçağ yatağ yatamir." (Ercilasun, 1983: 191) örneği Kars Yerli Ağızlarına âit olmakla beraber kaynak kişinin kendi soyunu Karaman'dan gelme Türkmen olarak açıklamakta oluşu da (Ercilasun, 1983: 195) önemlidir. Bu bilgilere bakarak, {+(y)AcA(k/n)}/{+(y)AçA(k/n)} sınırlama ekleri ile {-(y)AnAcA(k/n)}/{-(y)AnAçA(k/n)} sınırlama zarf-fiillerinin bir Türkmen özelliği olduğunu ve söz konusu Türkmenlerin Oğuzların Bozok koluna mensup olduğunu söyleyebiliriz⁸.

{-(y)AsI} sıfat-fiil ekinin yalın veya genişletilmiş biçimde sınırlama zarf-fiili olarak kullanıldığı yerler (Bkz. 3. Harita), ağırlıklı olarak Anadolu'nun batı ve güneyidir. Bu bölge, Leylâ Karahan'ın tasnifinde Batı Grubu Ağızlarının I. alt grubu olarak yer almaktadır (Karahan, 1996: Harita 28). Söz konusu bölgelerde yoğun bir Yörük yerleşmesi olduğu bilinmektedir. Karahan'ın tasnifinde Batı Grubu Ağızlarının II. alt grubuna dahil olan Sakarya bölgesinde ve 4. alt grupta da {-(y)AsI} ve genişlemiş şekillerinin sınırlama bildirdiği görülmektedir. IX. alt gruba dahil olan Karaman-Mersin bölgesinde örneklerin yoğunlaştığı görülmekte, bu bölgede de Yörük yerleşmelerinin yoğun oluşu dikkat çekmektedir. Aynı alt grupta yer alan Konya ağızlarında, söz konusu şekillerin, seyrek de olsa, kullanıldığı tarafımızdan müşahade edilmiş ancak kaynaklarda (Giese, Vincze, Räsänen, Gültekin) örneğine rastlanmadığından haritada işaretlenememiştir. VII. alt gruba dâhil olan Tarsus-Adana-Kahramanmaraş bölgesinde bu ekler seyrek olarak kullanılır ve

⁸ Daha önceki çalışmalarımızda, yukarıdaki eklerin dışında {-(y)XşXn} zarf-fiil eki, {-(y)XcX} gelecek zaman eki ve başka birtakım şekillerin de Bozok özelliği olduğunu göstermiştik. Bozoklu Oğuz boylarına ait diğer dil özellikleri için (Yıldırım, 1999, 2002, 2006a ve Yıldırım, 2007)'ye bakılabilir.

kullananlar, özellikle Adana bölgesindekiler, Yörüklerdir. {-(y)AsI} sıfat-fiil ekinin yalın veya genişletilmiş biçimde sınırlama zarf-fiili olarak kullanıldığı I., VII. ve IX. alt gruplara ait metinlerin bir kısmında, kaynak kişinin Yörük olduğuna dair kayıtlar da vardır. Bu durumda, bir ihtiyat kaydıyla, söz konusu şekillerin Yörük özelliği olduğunu söyleyebiliriz.

Urfa ve Malatya'da rastlanan çın ve çeyin'li şekiller ise, yine ihtiyat kaydıyla, bir Kıpçak özelliği olarak yorumlanabilir.

Çağdaş Türk yazı dillerinde ve Anadolu ağızlarında sınırlama edat ve eklerinin +AdAk/+AcAk, +AdAn/+AtAn/+AcAn, *değın/teyin/çeyin, denli/çenli, deyre/çeyre* gibi şekillerde görülen t/d $\approx$ c/ç paralelliği dikkat çekicidir. Bu durumda, bu paralellik tesadüf müdür yoksa söz konusu şekillerin köken birliğine mi işaret eder sorusu, akla gelmektedir.

KAYNAKLAR

- Abaz, Ayşe (2004) *Çorum- İskilip ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Akçam, Murat (1999), *Torul ve Kelkit Yöresi Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Akçataş, Ahmet (1996), *Çay Yörük Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Akçay, Halit (1997), *Sivaslı Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Akın, Hikmet (1959-1960), *Giresun Ağızı Üzerine Bir Dil Araştırması*, Yayınlanmamış lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü.
- Alptekin, Ali Berat (2002), *Taşeli Masalları*, Ankara: Akçağ.
- Aslan, Ayşe (2003), *Afyon-Çıkrık Ağızı*, Yayınlanmamış bitirme tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi
- Atalay, Besim (Çev.) (1945), *Ettuhfet-üz- Zekiye fil-Lûgat-it-Türkiyye*, İstanbul: TDK.
- Atmaca, Emine (2005), *Korkuteli ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Avcı, Yusuf (1988), *Amasya Aydınca Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
- Aydın, Mehmet (2002), *Aybastı Ağızı (İnceleme – Metin - Sözlük)*, Ankara: ADTYK-TDK, yayın no.796.
- Balcı, Naci (2000), *Gönen ve Köyleri Ağızlarının Ses ve Şekil Özellikleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

- Balyemez, Sedat (2004), *Ankara Evren İlçesi Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Başdaş, Cahit (1992), *Akçadağ ve Yöresi Ağzıları, İnceleme-Metinler-Sözdizimi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bang, W. ve G. R. Rahmeti (1936), *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Banguoğlu, Tahsin (1986), *Türkçenin Grameri*, Ankara: ADTYK-TDK, yayın no.528.
- Bayrak-İşcanoğlu, İ. İknur (2007), *Eldivan İlçesi (Çankırı) Ağzı*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Bayraktar, Fatma Sibel (2000), *Kayseri Merkez İlçe Ağzı*, Yayınlanmamış doktora tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Bayraktar, Nesrin (2004), *Türkçede Fiilimsiler*, Ankara: ADTYK-TDK, yayın no.838.
- Belikırık, Olcay (1968), *Ordu Vilayeti Ağzı*, Yayınlanmamış lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Biray, Himmet (1999), *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, Ankara: ADTYK-TDK, yayın no.711.
- Biray, Nergis (2001), *Çivril Ağzı Ses ve Şekil Özellikleri, Dünden Bugüne Çivril Sempozyumu*, 18-19 Eylül 2001, http://www.civil.gov.tr/1/soy/ses.htm#_ftn1 (05.08.2003).
- Boz, Erdoğan (2002), *Afyon Merkez Ağzı (Dil Özellikleri, Metinler, Sözlük)*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Brendemoen, Bernt (2002a) *The Turkish Dialects of Trabzon Teheir Phonology and Historical Development*, Volume I: Analysis, Wiesbaden: Harrossowitz, Turkologica Band 50.
- Brendemoen, Bernt (2002b) *The Turkish Dialects of Trabzon Teheir Phonology and Historical Development*, Volume II: Texts, Wiesbaden: Harrossowitz, Turkologica Band 50.
- Buran, Ahmet (1996), *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no. 660.
- Buran, Ahmet ve Şerife Oğraş(2003), *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*,
- Bülbül, Gülfiye (2007), *Balıkesir Bigadiç Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.

- Büyükakkaş, Ahmet (1996), *Niğde ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Caferoğlu, Ahmet (1942), *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağızları*, İstanbul: TDK, yayın no.62.
- Caferoğlu, Ahmet (1943), *Anadolu Ağızlarından Toplamalar, Kastamonu, Çankırı, Çorum, Amasya, Niğde İlbaylıkları Ağızları, Kalaycı Argosu ve Geygelli Yürüklerinin Gizli Dili*, İstanbul: TDK, yayın no.82.
- Caferoğlu, Ahmet (1944), *Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar*, İstanbul: TDK, yayın no.91.
- Caferoğlu, Ahmet (1945), *Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (Malatya, Elazığ, Tunceli, Gaziantep ve Maraş Vilâyetleri Ağızları)*, İstanbul: TDK yayın no. 107.
- Caferoğlu, Ahmet (1946), *Kuzeydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Yöresi Ağızları)* İstanbul: TDK yayın no.116.
- Caferoğlu, Ahmet (1959), "Die anatolischen und rumelischen Dialekte," *Philologie Turcicae Fundamenta*, Wiesbaden, 239-260.
- Caferoğlu, Ahmet (1967), "Akhisar ve Cihanbeyli Ağızları," *TDAY-Belleten* 1967, 1-38.
- Caferoğlu, Ahmet (1972), "Konya İlinin Ermenek Ağzı," *TDAY-Belleten* 1972, 1-16.
- Caferoğlu, Ahmet (1994a²), *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I (Oyunlar, Tekerlemeler, Yanılmaçlar ve Oyun İstilahları, Balıkesir, Manisa, Afyonkarahisar, Isparta, Aydın, İzmir, Burdur, Antalya, Muğla, Denizli, Kütahya Vilâyetleri Ağızları)*, 2. Baskı, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no. 587.
- Caferoğlu, Ahmet (1994b²), *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme II (Oyunlar, Tekerlemeler, Yanılmaçlar ve Oyun İstilahları, Konya, Isparta, Burdur, Kayseri, Çorum, Niğde Vilâyetleri Ağızları)*, 2. Baskı, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no. 587.
- Caferoğlu, Ahmet (1995a²), *Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler (Niğde, Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Ankara Vilâyetleri ile Afşar, Saçıkara ve Karakoyunlu Uruklarının Ağızları)*, 2. Baskı, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.585.
- Caferoğlu, Ahmet (1995b²), *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler (Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu, Zonguldak İlleri Ağızları)*, 2. Baskı, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no. 591.

- Cengiz, Murat (1998), *Saimbeyli (Adana) Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Çoban, Sıtkı (2005), *Düzce İli ve Yöresi Ağızları, Giriş-İnceleme-Metinler-Dizin*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Deliceoğlu, Fatma (2002), *Gesi Ağırnas Mimarsinan ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Demir, Necati (2001), *Ordu İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: ADTYK-TDK, yayın no.788.
- Demir, Necati (2006a), *Tokat İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: Gazi.
- Demir, Necati (2006b), *Trabzon ve Yöresi Ağızları Cilt 1-II-III*, Ankara: Gazi.
- Demir, Necati ve Ülker Şen (2006), *Sivas İli ve Yöresi Ağızları (Etnik Yapı-Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük)*, Ankara: Gazi.
- Demir, Nurettin (1993), *Postverbien im Türkeitürkischen. Unter besonderer Berücksichtigung eines südanatolischen Dorfdialekts*, Wiesbaden: Harrassowitz. Turcologica. Band 17.
- Demiray, Erdinç (2003), *Kepsut İlçesi ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler- Sözlük)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi.
- Deny, Jean (1941), *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (Çev. Ali Ulvi Elöve), İstanbul: Maarif Matbaası.
- Derin, İsmail (1995), *Acıpayam ve Çameli (Denizli) İlçeleri Ağızları, İnceleme-Metinler-Sözlük*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Dinar, Talat (2006), *Başmakçı ve Dazkırı Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Doğan, Şaban (2001), *Sivas Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Duran Suzan (1988²), “Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözcükler,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1956*, 2. Baskı, Ankara: TDK, 1-110.
- Ekinci, Mustafa (1993), *Yeşilhisar ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Elgün, Abdullah (1993), *Akkışla ve Yöresi Ağızları (Dil-Folklor-Etnik Unsurlar)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

- Eratalay, Sevda (2007), *Alaşehir ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Eraslan, Kemal (1980), *Eski Türkçe'de İsim-Fiiller*, İstanbul: İ.Ü.E.F. yayın no. 2731.
- Ercilasun, Ahmet B. (1983), *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Ercilasun, Ahmet B. (1984), *Kutadgu Bilig Grameri -Fiil-*, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Ercilasun, Ahmet B. [ed.] (2007), *Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ.
- Erdem, Mehmet Dursun (2001), *Asarcık Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Eren, M. Emin (1997), *Zonguldak-Karabük-Bartın İlleri Ağızları*, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no.686.
- Ergin, Muharrem (1984), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Boğaziçi.
- Ergin, Muharrem (1975), *Orhun Âbideleri*, 3. Baskı, İstanbul: Boğaziçi.
- Ersoy, Necan Asım (2001), *Fethiye Ağızı, Metin, Derleme ve İnceleme*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla: Muğla Üniversitesi.
- Gabain, A. von (1988), *Eski Türkçenin Grameri* (Çev. Mehmet Akalın, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no.532.
- Gedizli, Mehmet (1999), *Kavaklıdere ve Yöresi Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla: Muğla Üniversitesi.
- Gemalmaz, Efrasiyap (1995a²), *Erzurum İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler), I. Cilt* Ankara: AKDITYK-TDK yayın no.588.
- Gemalmaz, Efrasiyap (1995b²), *Erzurum İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler), II. Cilt*, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no.588.
- Gemalmaz, Efrasiyap (1995c²), *Erzurum İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler), III. Cilt*, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no.588.
- Gökçur, Engin (2006), *Van ve Merkez Köyleri Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Göker, Osman (1996), *Bolvadin'deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağızı (Giriş- İnceleme-Metin-Sözlük)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Gönen, Mehmet Emin (2003), *Van Gölü Kuzey Havzası Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Guvci, Keziban (2004), *Kayseri-İncesu İlçesi Subaşı Köyü Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Gül, Rıza (1993), *Kilis Merkez ve Köyleri Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.

- Gül, Rıza (1999), *Gaziantep Barakları Ağzı*, Yayınlanmamış doktora tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Gülensoy, Tuncer (1988) *Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Ankara: TDK, yayın no. 536.
- Gülensoy, Tuncer ve Ahmet Buran (1994), *Elazığ Yöresi Ağızlarından Derlemeler*, Ankara: AKDİTK-TDK, yayın no. 572.
- Güler, Zülfü (1992), *Harput Ağzı*, Elazığ: Elazığ Belediyesi, yayın no. 1.
- Gülseren, Cemil (2000), *Malatya İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler)*, Ankara: TDK, yayın no. 737.
- Gültekin, Mevlüt (1994), *Der Türkeitürkische Dialekt von Imrenler bei Konya, Eine phonetische und morpohologische Untersuchung mit Texten Übersetzungen und Glossar*, Inagural-Dissertation zur Erlangung des Akademischen Grades, Mainz: Johannes Gutenberg Universität.
- Gülsevin, Gürer (1997), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: AKDİTK-TDK, yayın no. 673.
- Gülsevin, Gürer (2002), *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri - Metinler - Sözlük)*, Ankara: AKDİTK-TDK, yayın no. 814.
- Günşen, Ahmet (2000), *Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: AKDİTK-TDK, yayın no.745.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1984), *Türk Dilinde Edatlar (En Eski Metinlerden Günümüze Kadar) -Yazı Dilinde-*, İstanbul: MEB.
- Haşimi, Ahmet (2001), *Hassa Ağzı İncelemesi (İnceleme - Metinler - Sözlük)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Hayashi, Tooru (1988), *A Turkish Dialect in North-Western Anatolia -Bolu Dialect Materials-*, Tokyo: Tokyo University of Foreign Studies.
- İlaslan, Ümit (2006), *Yozgat Çandır Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- İleri, Canan (1993), *Eskişehir Türkmen Ağızları (Fonetik, Morfolojik İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- İlker, Ayşe (1997), *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*, Ankara: ADİTK-TDK, yayın no.679.
- Kandemir, Serpil (2006), *Manyas Türkmen Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Karabacak, Esra (2002), *Bergamalı Kadri Müyessiretü'l-Ulûm*, Ankara: AKDİTK-TDK, yayın no. 801.

- Karahan, Leylâ (1996a), *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: AKDTYK-TDK, yayın no. 630.
- Karahan, Leylâ (1996b), “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri,” *Türk Kültürü Araştırmaları*, Prof. Dr. Z. Korkmaz'a Armağan, XXXII /1-2, 205-236.
- Karasakaloğlu, Nuri (2005), *Aydın Merkez Ağzı*, Yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Karatekin, Selami (2003), *Niğde İli-Elmalı Kasabası ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi.
- Kaya, Ceval (1994), *Uygurca Altun Yaruk Giriş, Metin ve Dizin*, Ankara: ADTYK-TDK, yayın no.607.
- Kaya, Fatih (2004), *Bâlâ İlçesi Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Kaynak, Duran (1970), *Ereğli (Konya) Ağzı*, Yayınlanmamış mezuniyet tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi.
- Kılıç, Ayşen (1991), *Avşar Ağızları (İnceleme- Metinler Sözlük)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Kılıçer, İsmail (1998), *Yozgat ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Dizinler)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Kibar, Osman (1998), *Biga Yöresi Ağızları, İnceleme-Metinler-Sözlük*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Kırlı, Ali (1994), *Ula ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Kiremit, Mehmet (1986), *Yapraklı İlçesi (Çankırı) Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Koçer, Nurseher (2006), *Ilgın (Konya) ve Köylerindeki Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Koraş, Hikmet (1992), *Karaman ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Korkmaz, Zeynep (1960), “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine,” *TDAY-Belleten* 1960, 173-180.
- Korkmaz, Zeynep (1962), “Türkçede ok/ök Pekiştirme (İntensivum) Edatı Üzerine,” *TDAY-Belleten* 1961, 13-29.
- Korkmaz, Zeynep (1971), “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapıyla İlişkisi Sorunu,” *TDAY-Belleten* 1971, 21-32.

- Korkmaz, Zeynep (1977a), *Nevşehir ve Yöresi Ağızları, 1. Cilt, Ses Bilgisi (Phonétique)* (2. Baskı), Ankara: A.Ü. DTCF yayın no.142.
- Korkmaz, Zeynep (1977b), "Türkiye Türkçesi," *Türk Ansiklopedisi, c. XXXII*, Ankara: MEB, 393-426.
- Korkmaz, Zeynep (1992), *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.575.
- Korkmaz, Zeynep (1994a²), *Güney-Batı Anadolu Ağızları, Ses Bilgisi (Fonetik)* (2. Baskı), Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.583.
- Korkmaz, Zeynep (1994b²), *Bartın ve Yöresi Ağızları (2. Baskı)*, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.584.
- Korkmaz, Zeynep (1995a), "Türkçe'de -acak/ -ecek Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine," *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Birinci Cilt*, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.583, s.3-11.
- Korkmaz, Zeynep (1995b [1960]), "Türkçe Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme," *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Birinci Cilt*, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.583, s.12-84.
- Korkmaz, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.827.
- Li, Yong-Song (2004), *Türk Dillerinde Son Takılar*, İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 40.
- Olçay, Selâhattin (1995²), *Erzurum Ağzı, İnceleme-Derleme-Sözlük, 2. Baskı*, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no. 581.
- Olçay, Selâhattin, A. Bican Ercilâsun ve Ensar Arslan (1988), *Arpaçay Köylerinden Derlemeler, 2. Baskı*, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.419.
- Orkun, Hüseyin Namık (1936), *Eski Türk Yazıtları*, İstanbul: TDK.
- Oyar, Ahmet (1998), *Salihli İlçesi ve Köyleri Ağızlarından Derlemeler*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Öçalan, Muharrem (2004), *Sakarya İli Ağızları*, Yayınlanmamış doktora tezi, 2 cilt, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Öner, Mustafa (1998), *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara: AKDTYK-TDK yayın no.703.
- Öner, Mustafa (1999), "Türkçede Edatlı (Sentaktik) İsim Çekimi," *Türk Dili*, s.565 (Ocak 1999), 10-18.
- Öner, Mustafa (2001), *Türkçe Söz Diziminde Eklenme Yönündeki Yapılar Üzerine*, *Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni, Bildiriler*, Kayseri, 593 - 598.

- Öner, Mustafa (2003), “Edatların ‘Karşılaştırma’ ve ‘Sınırlandırma’ Bağlantıları,” *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1999 I/II*, 147-157.
- Örnekkol, Fatih (2006), *Emirdağ Ağızı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Özden, Muharrem (2000), *Bilecik İli Söğüt İlçesi ve Köyleri Ağız Araştırması*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Öz, Yücel (1972), *Tarsus - Toros Türkmenleri’nin Dili Üzerine*, Yayınlanmamış mezuniyet tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi.
- Özdemir, Ahmet Z. (2002), *Öyküleriyle Ağutlar I*, Ankara: Kültür Bakanlığı, Yayın no. 1626.
- Öztürk, Erol (2001), *Silifke ve Mut’taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri Ağızı*, Yayınlanmamış doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Öztürk, Rıdvan (2005), *Özbek Türkçesi El Kitabı*, Konya: Çizgi.
- Paçacıoğlu, Burhan (1987), *Sivas İlbeyli Ağızı (İnceleme- Metinler-Sözlük)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Pekacar, Tevfik (2003), *Suluova Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi .
- Pilancı Hülya (1991), *Eskişehir ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi .
- Räsänen, Martti (1933), “Türkische Spachproben aus Mittel-Anatolien I, Sivas Vil.,” *Studia Orientalia V/2*, 1-151.
- Räsänen, Martti (1935), “Türkische Spachproben aus Mittel-Anatolien II, Jozgat Vil.,” *Studia Orientalia VI/2*, 1-106.
- Räsänen, Martti (1936), “Türkische Spachproben aus Mittel-Anatolien III, Ankara, Kaiseri, Kırşehir, Çankırı, Afyon Vil.,” *Studia Orientalia VIII/2*, 1-130.
- Räsänen, Martti (1942), “Türkische Spachproben aus Mittel-Anatolien IV, Konja Vil.,” *Studia Orientalia X/2*, 1-83.
- Sarıyıldız, Nurettin (1996), *Boğazlıyan ve Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Sev, Gülsel (2007) ,*Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Ankara: Akçağ.
- Sinan, Ahmet Turan (1992), *Akçadağ, Doğanşehir ve Darende Ağızları (Fonetik ve Morfolojik İnceleme)*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi.

- Sümer, Faruk (1980), *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri- Boy Teşkilâtı-Destanları*, İlâvelerle 3. Baskı, İstanbul: Ana.
- Şanlı, Cevdet (1990), *Kırklareli İli Merkez İlçe Köyleri Ağzları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Şahin, Eda (1999), *Bayat Merkez Ağzı, Dil İncelemesi-Metin Sözlük*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Şenyiğit, Yavuz (2006), *Sultandağı Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Taş, Pınar (2006), *Şarkışla ve Yöresi Ağzları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Taşçı, Yasemin (2003), *Anadolu Ağzlarında Zarf-fiil Ekleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Tekin, Talat (1994), *Tunyukuk Yazıtı*, İstanbul: Simurg Türk Dilleri Araştırma Dizisi-5.
- Tiken, Kâmil (2004), *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no. 837.
- Tok, Turgut (2002), *Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi Ağzları*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Tor, Gülseren (2006), “İçel Ağzları İçinde Tahtacı Türkmen Ağzının Yeri,” *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2: 441-460.
- Ümüt, Adem (2006), *Yozgat Sorgun İlçesi Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Üstüner, Ahad (2000), *Anadolu ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no.753.
- Vincze, Fridrich (1908), “Beiträge zur Kenntnis des anatolischen Türkisch”, *Keleti Szemle*, X, 141-179.
- Yağcı, İlyas (1986), *Devrez Vadisi Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yazıcı, Serdar (2006), *Dört Yol Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Yazıcı-Ersoy, Habibe (2007a), “Yeni Uygur Türkçesi,” *Türk Lehçeleri Grameri*, (Ed. Ahmet B. Ercilasun), Ankara: Akçağ, 429-480.
- Yazıcı-Ersoy, Habibe (2007b), “Başkurt Türkçesi,” *Türk Lehçeleri Grameri* (Ed. Ahmet B. Ercilasun), Ankara: Akçağ, 749-810.
- Yelok, Veli Savaş (1999), *Divriği Merkez İlçe Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

- Yeşilöz, Zafer (1993), *Nevşehir İli Ürgüp ve Avanos Yöresi Ağızları*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Yıldırım, Ayşe (2004), *Niğde İli İçmeli Kasabası Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Yıldırım, Faruk (1999), *Çukurova Ağızları -Adana ve Osmaniye İlleri-* Yayınlanmamış doktora tezi, 2 cilt, Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Yıldırım, Faruk (2002), “Türkiye Türkçesinin Ağızları ve Etnik Yapı: Çukurova Ağızları Örneği,” *Türkbilg*, 2002/4, 136-153.
- Yıldırım, Faruk (2006a), *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları I (Giriş-İnceleme)*, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no. 861/I.
- Yıldırım, Faruk (2006b), *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları II (Metinler-Sözlük- Dizinler)*, Ankara: AKDITYK-TDK yayın no. 861/II.
- Yıldırım, Faruk (2007), “-(y)XşXn Zarf-fiili Üzerine,” *Turkology in Turkey, Selected papers (Ed. Laszlo Karoly), Studia Uralo- Altaica 47*, Szeged, 505-520.
- Yıldırım, Mehmet (2007), *Ankara Beypazarı İlçesi Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yıldız, Osman (2002), *Isparta Merkez Ağzı, İnceleme Metinler Sözlük*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Yılmaz, Mehmet (2006), *İşçehisar ve İhsaniye Ağzı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Yüce, Nuri (1972), “Einige auffällige Gerundialformen im Türkischen”, *Ural-Altaische Jahrbücher*, 44, s.194-199.
- Yüce, Nuri (1999²), *Gerundien im Türkischen: Eine morphologische und syntaktische Untersuchung*, İstanbul: Simurg, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 23.
- Yüksel, Zühâl (2007), “Kırım-Tatar Türkçesi,” *Türk Lehçeleri Grameri*, (Ed. Ahmet B. Ercilasun), Ankara: Akçağ, 811-882.